

RECENZÍÓ

RÉKA FRIEDERY – CSABA WEINER – BOLDIZSÁR SZENTGÁLI-TÓTH: *REFUGEES, RESOURCES, SECURITY, AND BEYOND. LEGAL AND BROADER IMPACTS OF THE WAR IN UKRAINE ON HUNGARY AND POLAND* (BUDAPEST: AKADÉMIAI 2025) 212.

<https://doi.org/10.51783/ajt.2025.4.05>

A 2022. február 24. napja óta tartó orosz–ukrán háború alapjaiban forgatja fel Európa társadalmi, politikai, gazdasági és jogi környezetét. Ukrajnával szomszédos országok lévén Magyarországon és Lengyelországban hatványozottan érezhetőek voltak a háború hatásai, mindkét országot intenzíven érintették a fegyveres konfliktus nyomán érkezett menekültek problémái, valamint az energia- és biztonságpolitikai kihívások is. A Friedery Réka, Weiner Csaba és Szentgáli-Tóth Boldizsár által szerkesztett, az Akadémiai Kiadó gondozásában megjelent *Refugees, Resources, Security, and Beyond. Legal and Broader Impacts of the War in Ukraine on Hungary and Poland* címet viselő angol nyelvű kötet arra vállalkozik, hogy a háború magyarországi és lengyelországi hatásainak széles spektrumát ismertesse. A kötet fontos, a maga nemében egyedülálló hozzájárulást jelent az orosz–ukrán konfliktus magyar, illetve lengyel jogi környezetre gyakorolt hatásaival kapcsolatos tudományos diskurzushoz, hiszen korábban ebben a témában még nem jelent meg hasonlóan átfogó tudományos publikáció.

A kötet struktúrája jól átgondolt és logikus, az egyes szerzők szövegei jól illeszkednek egymáshoz, miközben

mindegyik egy-egy specifikus aspektust tárgyal. A kötet két nagy szerkezeti egységre bontható: az első rész a „Refugees: Hosting and assistance in times of crisis” címet viseli, és a háború folyamán kialakult menekültválság és az azzal kapcsolatos jogi keretek bemutatására koncentrál. A második, „Resources, security, and beyond: Broader impacts of the war” című szerkezeti egység szélesebb körben, jogon kívüli szempontokat is figyelembe véve, interdiszciplináris megközelítésből vizsgálja a háború hatásait.

A migrációval foglalkozó szerkezeti egység nagy értéke az általa feldolgozott téma aktualitása. Magyarországra és Lengyelországba nagy számban érkeztek menekültek Ukrajnából, statisztikai adatok szerint Magyarországon 2022 és 2025 között mintegy 67 200, Lengyelországban 994 180 fő menekült tartózkodott.¹ Az első, bevándorlással foglalkozó rész összesen hat tanulmányt tartalmaz. Mindegyik tanulmány más-más szempontból elemzi a problémát, így az olvasó igazán átfogó képet kap a háború bevándorlással kapcsolatos hatásairól.

Az első tanulmány az Európai Unió átmeneti védelemről szóló irányelvének

¹ Lásd: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>.

magyar dimenzióját ismerteti, a második tanulmány a lengyel implementáció bemutatásán keresztül tárgyalja az irányelvet. Az első tanulmányban Friedery Réka és Horváthy Balázs ismerteti az irányelv magyar jogba való átültetésének sajátosságait, különös hangsúlyt kapnak a Magyarországon érvényben lévő különleges jogrendből fakadó sajátosságok is. A második fejezetben Aleksandra Mężykowska a releváns uniós irányelv mellett bemutatja a lengyel jogrendszer azon egyéb mechanizmusait, amelyek a menekültek integrációját szolgálják, ezzel komplex képet adva a jogi környezet változásáról és a menekültek integrációjának kihívásairól.

A harmadik tanulmányban Ganczer Mónika az ukrán állampolgársági szabályozást és annak az ukrán állampolgárokra gyakorolt hatását ismerteti, különös hangsúlyt fektetve az egyetlen állampolgárság elvének bemutatására és az ezzel kapcsolatosan felmerülő emberi jogi és gyakorlati problémákra is. A negyedik, Hetényi Zsuzsa által írt szöveg a civilek, NGO-k és az állam szerepét mutatja be a Magyarországra érkező ukrán menekültek megsegítésében, szociológiai, társadalomtudományi szempontokat is bevonva az elemzésbe. A szerző e fejezetben részletesen ismerteti az állam és a civil szféra közötti szerepmegosztást.

Az ötödik tanulmány az Ukrajnából érkező menekültek megsegítésére szolgáló jogi megoldásokat ismerteti, különös tekintettel a Lengyelországban való elszállásolásra. Ennek keretében Piotr Polak részletesen elemzi azokat a normatív eszközöket és kormányzati intézkedéseket, amelyek hozzájárultak a probléma megoldásához. A szerkezeti egység utolsó tanulmányában Anna

Młynarska-Sobaczewska gyermekjogi szempontból közelíti meg a problémát: Lengyelország választást taglalja az Ukrajnából 2022. február 24. után érkező kiskorúak speciális igényeire vonatkozóan. Ez a fejezet rámutat a különleges bánásmódot igénylő csoportok sajátos helyzetére; például a kísérő nélküli kiskorúak esetében az oktatási jog elemzése mellett figyelembe vesz gyermekgondozási szempontokat, pszichológiai segítségnyújtást, valamint az ezekre vonatkozó jogi szabályozást is.

Az első rész fókuszáltságával szemben a kötet második szerkezeti egységének négy tanulmánya mind más-más problémát dolgoz fel. Az első tanulmány átvézetést jelent az első részben foglaltakhoz képest: Friedery Réka és Szentgáli-Tóth Boldizsár e fejezetben a technológiai fejlődés bevándorlással kapcsolatos összefüggéseit mutatja be, a digitális technológiák jogi és adatvédelmi vonatkozásainak elemzésével. A fejezet részletesen bemutatja a mesterséges intelligenciáról szóló rendeletet is, amely, mint a hektikusan fejlődő szabályozási keretrendszer része, az európai jogi környezetben kiemelt figyelmet érdemel. A szöveg a bevándorlás kapcsán felmerülő újszerű problémákat mutatja be, amely a mai technológia-központú világban prioritást élvez.

A szerkezeti egység Vadász Vanda által jegyzett, második tanulmánya a háború kulturális örökségre gyakorolt hatásaira és a védelmére szolgáló európai uniós mechanizmusokra tér ki. Nagy értéke a fejezetnek a kapcsolódó EU-s esetjog részletes ismertetése és elemzése.

Weiner Csaba a kilencedik fejezetben a magyar földgázellátás orosz függőségét taglalja, összevetve Ukrajna orosz inváziója előtti, illetve az azutáni hely-

zetet. A tanulmány fontos hozzájárulása, hogy gazdasági és geopolitikai összefüggésben világít rá arra, hogy miként vált az energiapolitika a háború központi kérdésévé hazánkban.

Végezetül a tizedik fejezet az orosz–ukrán háborúról alkotott képet árnyalja a magyar és a kelet-európai közvéleményben, helyet kapnak benne biztonságpolitikai szempontok is. A tanulmányban Csiki Varga Tamás, Deák András és Felméry Zoltán diskurzuselemzéssel mutatják be, miként jelennek meg a konfliktus különböző narratívái, és hogyan formálják ezek a közvéleményt, illetve a politikai döntéshozatalt. A fejezet nagy erénye, hogy a kötet többi fejezetétől eltérően nem jogi-gazdasági szempontból elemzi a problémát, hanem szociológiai és kommunikációelméleti perspektívát visz az elemzésbe, vizsgálva a háborúval kapcsolatos társadalmi diskurzust és a közvélemény formálódását.

A kötet nagyon változatos és aktuális témákat dolgoz fel, a lehető legtöbb szempontból, számos kutatási módszerrel vizsgálva mutatja be az orosz–ukrán fegyveres konfliktus hazánkra, illetve Lengyelországra gyakorolt hatását. A kötetben megjelenő tanulmányok nem csupán elméleti megközelítéseket kínálnak, hanem gyakorlati problémákra is reagálnak, azokra lehetséges megoldásokat nyújtanak. Újszerűségét az adja, hogy a háború jogi, biztonságpolitikai, gazdasági és erőforrás-elosztási hatásainak együttes vizsgálata által olyan szempontokat vesz figyelembe az elemzés és értékelés során, amelyek a kapcsolódó szakirodalomban eddig elkülönülten jelentek meg vagy hiányoztak.

A kötet kiemelkedő erőssége, hogy nem pusztán jogi elemzésre szorítkozik,

hanem kiegészíti azt a szélesebb politikai, gazdasági és társadalmi kontextussal. Ez nemcsak a szakmai tartalom megértését segíti, de a kötet gyakorlati alkalmazhatóságát is lényegesen növeli. A menekültjog bemutatása nem merül ki a jogszabályok ismertetésében, hanem példákkal mutatja be azok gyakorlati alkalmazását és hatásait. Az adatvédelem és mesterséges intelligencia használatának vizsgálata a fennálló háborús helyzetben különösen releváns a rohamosan fejlődő, a technológiai fejlődéssel lépést tartó európai joganyag szempontjából. Az energiaügyi fejezet pedig rámutat arra, hogy a nemzetközi jog, az uniós szabályozás és a nemzetbiztonsági szempontok miként kapcsolódnak össze egy komplex válsághelyzetben.

A könyv talán legnagyobb értéke az interdiszciplináris megközelítés, amely a jogtudományt kölcsönös párbeszédbe állítja egyebek mellett a politikatudománnyal és a gazdaságtudománnyal. Ez a szemlélet különösen hasznos a jogász társadalom számára, hiszen a jogalkalmazás soha nem független a társadalmi környezettől. A magyar és a lengyel perspektívák ismertetése ezen felül lehetőséget nyújt a régióbeli hasonlóságok és különbségek feltárására is. A tanulmányok nyelvezete világos, jól érthető, szakmailag is megalapozott, ezzel elősegítve a kötet hasznosíthatóságát kutatók és gyakorló jogászok számára egyaránt.

Míg az első rész egy meghatározott témakört elemez részletesen több szempontból és több fejezeten át, a második rész interdiszciplináris jelleggel a jogon kívüli tényezőket, szempontokat is bevonja az elemzésbe, ezzel szélesítve a vizsgálat horizontját. Bár – ahogyan ezt korábban említettem – ez a komplex, szerteágazó szemléletmód a kötet egyik

legnagyobb értéke, kritikai megjegyzésként említhető, hogy ennek következtében a második rész egyes problémakörében az olvasó nem tud olyan mélységben elmerülni, mint az első rész több fejezetén átívelő, fókuszált tematikájában. Ez a kisebb arányeltolódás azonban mit sem von le a kötet átgondolt, logikus felépítéséből és értékes szakmai tartalmából; a második rész is magas színvonalú, a terjedelmi korlátok között kellően kimerítő feldolgozást nyújt.

Kritikai észrevétel lehet továbbá, hogy a magyar és lengyel sajátosságok bemutatása elsősorban párhuzamosan halad, elmarad a két ország gyakorlatának összehasonlító elemzése. Utóbbi növelte volna a kötet értékét és gyakorlati alkalmazhatóságát, egyúttal

hozzájárult volna ahhoz, hogy a két ország közötti párhuzamok és különbségek még világosabban kirajzolódjanak.

Összességében a *Refugees, Resources, Security, and Beyond. Legal and Broader Impacts of the War in Ukraine on Hungary and Poland* című kötet időszerű, releváns és értékes hozzájárulást nyújt a háborús helyzet jogi és társadalmi következményeinek feltárásához. A kötet nem csupán a jelenlegi válság jobb megértését segíti, hanem iránytűként is szolgálhat a jövőbeli hasonló kihívások kezelésében. A kötet ajánlható mindazoknak, akik mélyebb, rendszerszintű megértést keresnek a háborús válság Közép-Európára gyakorolt hatásait illetően.

Ferencz Orsolya Zita*

* PhD-hallgató, Andrassy Gyula Budapesti Német Nyelvű Egyetem, 1088 Budapest, Polack Mihály tér 3. E-mail: orsolya.ferencz@andrassyuni.hu.